

हिंसात्मक वृत्ती आणि नवतरुणपिढी

तारुण्याच्या उंबरठ्यावर उभ्या असलेल्या किषोरवयीन मुलांच्या मनावर पडणारा हिंसांचाराचा वाईट प्रभाव आजकाल प्रकर्षाने जाणवू लागला आहे. कर्तव्याची फारशी चाड नसलेल्या ह्या पिढीला आपल्या अधिकारांची चांगलीच जाणीव आहे असे दिसून येते, कारण सगळ्या गोष्टींची सहज मुबलकता व्हावी म्हणून झटणारे आई-वडील आपल्या मुलांचा एकही शब्द खाली पडू देत नाहीत. त्यामुळे नकार पचवण्याची शक्तीच ही पिढी हरवून बसली आहे. मग आपल्याला हवे ते येन-केन प्रकारे मिळवायला कोणतीही किंमत मोजायला कमी करत नाहीत, आणि जेव्हा ते मिळत नाही तेव्हा या मुलांची प्रतिक्रिया सहसा आक्रमक असते.

घरी सगळीच मुलं लाडकी असतात पण ती लाडावलेली असणार नाहीत याची पालकांनी काळजी घेणे जरूरीचे असते. लहान असताना कोणत्याही गोष्टीला 'नाही' न म्हणणारे आई-बाबा आता अचानक सक्ती का करू लागलेत हे मुलांना समजत नाही आणि मग त्यांची चिडचिड होऊ लागते. कधी कधी चिडचिडीचे तुरळक खटक्यांमध्ये आणि नंतर खटक्यांचे हिंसात्मक वागणुकीत रूपांतर होते. पालक आणि मुलं यातील प्रत्येकजण आपापल्या जागी बरोबर असू शकतात पण एकमेकांना समजताना मनात कुठेतरी अढी राहून वागणूकीचा अर्थ काढल्या जातो आणि घरातल्या वातावरणात तणाव निर्माण होतो.

या वयातील शारिरीक आणि मानसिक बदल लक्षात घेता आई-वडील सुद्धा मुलांना समजून घेतात, पण ते मुलांना उमगतच नाही. मुलांची अशी आक्रमक वृत्ती घरी तसेच घराबाहेर वाढू लागली की परिस्थिती आटोक्याबाहेर जात असल्याचे त्यांना जाणवते. तसेच हिंसात्मक चित्रपट, धांगडधिंगा संगीत-विडियो, विडियो गेमस् आणि मुलांच्या आजूबाजूची परिस्थिती याही गोष्टी त्यांची हिंसात्मक वृत्ती वाढविण्यात भर टाकतात.

'हिंसात्मक वृत्ती' अनुवाषिक नाही. इंग्रजीत म्हण आहे 'Violence leads to violence', म्हणजे बघून वा अनुभव घेऊन मुलं सभोवतालच्या वातावरणातून आक्रमकता आणि हिंसाचार शिकतात. एखाद्या न पटलेल्या गोष्टीचा हिंसात्मक प्रतिकार करण्यापेक्षा विरोध दर्शविण्याच्या विविध पद्धती आत्मसात करणे हा यावरचा योग्य उपाय होऊ शकतो, यासाठी कुटुंबीय आणि मित्र मंडळ यांचा सकारात्मक प्रभाव असणे महत्वाचे असते.

स्वभावतः कुणी रागीट असू शकते पण आपल्या रागावर नियंत्रण ठेवायला शिकणे आवश्यक आहे. त्यासाठी आपल्या जीवनात घडणाऱ्या बऱ्या-वाईट गोष्टी मान्य करून त्यांची तीव्रता कमी करायला शिकणे हा चांगला पर्याय आहे. तसेच 'स्व-रूप शोध' घेताना अंतर्निरीक्षण (Introspection) करण्याची सवय लागली, तर आपण कुठे चुकलो हे त्यांच्या स्वतःच्या ध्यानात येते. त्यासाठी या मुलांना घरातील मोठ्या व समजदार व्यक्तींची किंवा गरज भासल्यास विशेषज्ञांची मदत घेता येईल.

जी मुलं हिंसात्मक वागायला लागली आहेत त्यांच्याबाबतीत काही काळजी घेणे अत्यावश्यक आहे. जसे घरात, आजूबाजूला आणि टी.व्ही. वर त्यांना हिंसात्मक गोष्टी बघायला मिळू नयेत, तसेच घरात किंवा बाहेर कोणतेही उपद्रवी शस्त्र त्यांच्या हाती लागू नये. त्याचबरोबर 'रागावर नियंत्रण' आणि 'अंतर्निरीक्षण' या दोन महत्वाच्या गोष्टींना प्रोत्साहन देणे ज्यामुळे मुलांमध्ये वाढणाऱ्या हिंसात्मक प्रवृत्तीला आळा घालता येईल.

म्हणूनच पालकांनी 'हा ऐकतच नाही' म्हणून सोडून न देता आपल्या मुलांना मदत करावी. तसेच कठीण काळाचे गंभीर प्रसंगात रूपांतर होण्याआधी स्वतःसाठी व मुलांसाठी योग्य व्यक्तीकडून सल्ला घ्यायला कचरू नये.

(क्रमशः)

डॉ. सौ. प्राजक्ता कडूसकर